

EL CAPBREU DE VILAFRANCA DEL 1416. L'URBANISME I LA SOCIETAT A TRAVÉS DEL PROCÉS DE RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI REIAL

Mª CARMÉ COLL I FONT

El capbreu de Vilafranca del 1416 presenta la característica especial de tractar-se d'un capbreu urbà. Aquests són els menys freqüents i, per tant, els menys estudiats.

*El rei Ferran I, dit d'Antequera, en les acaballes del seu regnat, va voler conèixer el patrimoni reial i exigir el pagament dels censos que li corresponien. En el cas de Vilafranca, el capbreu ens dóna raó dels noms que aleshores tenien els seus vials, de l'ofici que tenien els seus residents, i de peculiaritats tan ocurrents com l'existència d'un **bordellum**, que seria entre els carrers de Santa Clara i Barcelona.*

EL CAPBREU DE VILAFRANCA DEL 1416. L'URBANISME I LA SOCIETAT A TRAVÉS DEL PROCÉS DE RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI REIAL⁽¹⁾

EL TIPUS DE FONT

Els llibres de capbreus són un tipus de documentació molt característica de Catalunya, una font que ens possibilita conèixer l'abast real del règim senyorial al nostre país. Sota el nom de capbreus, hi poden haver documents de diferents tipus, però, en general, es pot entendre que en el capbreu el tenidor del domini directe exerceix la seva facultat de fer reconèixer la seva titularitat sobre la cosa emfitèutica o feudal al tenidor del domini útil i de fer-li fer una declaració en termes específics.⁽²⁾

Es pot distingir entre dos grans tipus de capbreus: els rurals i els urbans. Tots dos ofereixen un ventall de possibilitats de temes d'estudi: ésser una font genealògica que serveix per completar altres fonts d'aquest tipus, també s'hi poden veure les relacions senyorials a nivell alodial, emfitèutic i feudal, les relacions del rei amb la comunitat de súbdits a nivell polític i econòmic, l'estructura i evolució de la propietat immoble rural en relació als nivells de tinença de la terra, l'estructura de la propietat immoble urbana i molts d'altres.

El nostre capbreu té una característica que el fa especial, és que es tracta d'un capbreu urbà, potser menys freqüents del que ho puguin ser els rurals i també, segons sembla, dels menys estudiats. Els capbreus urbans poden facilitar l'estudi demogràfic, toponímic, sobre tipus de

propietat i sobre l'estructura professional de la població. En canvi, els capbreus rurals poden oferir estudis més restringits a l'àmbit senyorial, i d'història agrària.

El capbreu objecte del nostre estudi és un volum conservat a l'ACA, amb la signatura de Reial Patrimoni, subsecció de la Batllia General, classe 2^a, B. L. núm. 4. El Capbreu de Vilafranca consta de tres parts ben diferenciades. Comença amb una breu referència a la reunió dels encarregats d'efectuar la capbrevació: el comissari de la capbrevació en Bartomeu Domènech, batlle de Tortosa; el notari reial Antoni de Santa Pau; el notari Pere Codines i Vicenç Riba, mercader de Vilafranca. Tots apareixen reunits el dia deu de febrer de 1413, en el moment de presentar la carta de Ferran I per la qual s'ordena la capbrevació de tots els béns pertanyents al Reial Patrimoni que es trobin en el territori de Vilafranca i de la seva vegueria. Seguidament el batlle de Vilafranca, en aquells moments Asbert de Montagut, i el comissari de capbrevació ordenen a l'agutzil Francesc Sanglada que en faci un pregó públic. El dissabte quinze de febrer, aprofitant que hi havia mercat, s'ordena que es faci un altre pregó, és el moment més oportú per fer conèixer a la gent de la rodalia amb feus del rei que els han d'anar a declarar.

En la segona part, hi figuren les confessions dels feudataris del rei, és a dir, dels que reconeixen tenir un establiment en el seu nom. Aquí es poden fer dues grans divisions sobre el tipus d'establiments que hi apareixen: els que són dins de la vila, és a dir, els pròpiament urbans, mentre que altres fan referència a la vegueria. Es poden fer encara altres agrupacions, segons la tipologia de l'establiment, els d'urbans que són patis, parts de carrers, cases i escrivanies. Els de fora de Vilafranca són vinyes i castlanies majoritàriament.

El dia 20 de febrer es comença a redactar la tercera part, on trobem rendes de diferent naturalesa: les del forn de la vila, la de la carnisseria, del mercat, la lleuda de la fira, sobre els emoluments del mesuratge de la sal, de l'oli, la lleuda del pa, de les bèsties, del pas, de la fira i finalment una part sobre "els diners de guarda".

El nostre treball es centrarà només en la primera i segona part i només en els establiments urbans. Cal fer notar que, després de fer un estudi de comparació amb altres capbreus urbans de les ciutats de Girona,⁽³⁾ Terrassa,⁽⁴⁾ Cervelló,⁽⁵⁾ Tarragona⁽⁶⁾ i Cervera, hem arribat a la conclusió que el Capbreu de Vilafranca és un dels més complets, donat que en les

anotacions del de Vilafranca apareixen el nom i l'ofici del que declara, l'objecte de la declaració i la còpia de l'instrument que l'acredita com el posseïdor de l'establiment, el cens, les afrontacions (en el cas d'un bé immoble) i també s'indica si ha canviat de mans, així com les dates dels documents en els quals s'han realitzat els canvis.

EL PATRIMONI REIAL

L'objectiu de Ferran I en l'ordre de confecció d'aquest capbreu és la recuperació del Patrimoni Reial. Els recursos que formaven part del Patrimoni Reial són de dos tipus, segons Mª Teresa Ferrer Mallol: els ordinaris i els extraordinaris. Els ordinaris són el producte dels drets i les rendes que produïen les terres i drets dominicals i emfitèutics (delmes, tasques, agrers, serveis de servituds reials i personals, censos, drets de firma i lluïsmes, etc.); de l'aprofitament del domini públic (boscós, prats, aigües, salines i mines); dels monopolis estatals (mercats, fires, carnisseries, forns, molins d'aigua, ferreries); les regalies (seques, moneda i escrivanies); de les contribucions de caràcter local (quèsties, toltes, forces, cenes i albergs); dels impostos sobre la circulació de béns (lleudes, peatges, pontatges); dels impostos sobre el consum de la farina, del pa, del vi, de la carn; de les rendes de l'administració de justícia; tributs cobrats a les comunitats jueva i sarraïna; de la redempció de serveis militars; sobre presos de guerra; dels guiatges i els que provenen per la concessió de privilegis. Els extraordinaris són aquells que provenen de demandes directes als súbdits, però només en ocasions molt especials (bovatge, terratge, herbatge, coronatge, maridatge). També s'hi compten els donatius de les corts, els més importants econòmicament (fogatges, impostos de bolla, drets d'entrades i eixides).⁽⁸⁾

Malgrat la quantitat i diversitat d'impostos a finals del segle XIII les rendes ordinàries i extraordinàries resultaven insuficients i els monarques van començar a empenyorar els seus béns, i els podien recuperar en moments de més tranquil·litat. Aquesta situació es donà fins a mitjans del segle XIV, segons Mª Teresa Ferrer i Mallol,⁽⁹⁾ durant els regnats de Pere el Cerimoniós i de Joan I, quan es produeix el primer moment crític del Patrimoni Reial. Les causes més importants de l'empenyorament varen ser les guerres contra Gènova i Castella. A partir de llavors les despeses de la guerra es sufragaven amb les vendes de dominis territorials i empenyorament de rendes reials.

A les viles reials es considerava vergonyós que el rei no pogués viure dels seus ingressos i hagués de fer-ho de "fiscalies e plor de vostres gents", segons l'article de Josep Mª Roca "Memorial de greuges que'ls missatgers de la ciutat de València prestaren al rei Joan d'Aragó".⁽¹⁰⁾ Aquest corrent d'opinió agafà força a partir de la mort de Joan I. S'inicià un procés contra els seus consellers, sota l'acusació de malversació i altres abusos. En aquest procés també quedà implicada la reina vídua Violant de Bar. De fet, ella intervenia en la concessió d'alguns establiments, en el cas del Capbreu de Vilafranca, l'establiment concedit pel notari Joan de Cabreny de l'escrivania de Font-rubi que va ser venuda per la reina Violant en absència del rei a Pere Febrer; aquesta venda va ser confirmada pel rei posteriorment.⁽¹¹⁾

Martí I va trobar-se amb un Patrimoni Reial molt minvat i va tenir la iniciativa de proposar-se l'ordenació i el sanejament de les finances reials. Amb aquest objectiu va desplegar una gran activitat per procurar la reincorporació al Patrimoni de tots els béns alienats i, al mateix temps, de prendre les mesures per evitar la total desintegració del seu patrimoni d'ara endavant. Entre les seves iniciatives, s'hi troben l'ampliació i jurament de la pragmàtica d'inalienabilitat del Patrimoni Reial (1399): no es podia vendre ni empenyorar ciutats, viles, castells, llocs, rendes, jurisdiccions, feus, servituds, molins, emoluments, oficis, etc... del Patrimoni Reial encara que els seus regnes estiguessin en cas d'extrema necessitat. En cas que no es complís, l'acte seria declarat nul i els seus súbdits quedarien deslligats del vassallatge, a més, serien culpables de lesa majestat aquells que haurien aconsellat al rei de fer alienacions dels seus béns patrimonials. També serien acusats els que els haurien adquirit i tots els que haurien intervingut en un acte d'aquesta mena (notaris, escrivans, oficials reials i en general tots els qui en pretenien l'execució). Una altra iniciativa va ser inventariar totes les alienacions fetes en regnats anteriors, tasca que ja havia començat algun dels seus precedadors.

Aquesta organització suposava tenir un xarxa de funcionaris encarregats de dur a terme la redempció. El batlle general era el principal encarregat que comptava, a més, amb un consell assessor. Els veguers, sots-veguers, batlles i el governador de Catalunya eren els encarregats de publicar les crides i de vetllar per l'ordre públic. El procés de posar-se en contacte amb el lloc en qüestió era citar els detentors dels béns patrimonials perquè en un termini de 8 a 10 dies presentessin els seus

Retrat de Ferran d'Antequera (1412-1416). Retaule pertanyent al fons del Museu del Prado procedent de la capella major del monestir de San Benito el Real de Valladolid. Representa la coronació sobrenatural de Ferran per Jesús Nen.

títols de possessió. La presentació d'aquest títol va agafar un caràcter obligatori, si els detentors no el portaven els oficials reials podien procedir immediatament a la reintegració del bé del Patrimoni.

Però les despeses estatals seguien creant la necessitat urgent de disponibilitat de diners, i això va fer que els juraments de no alinear no fossin ni recordats ni respectats, fins al punt que el mateix rei Martí els va transgredir. Les vendes s'incrementaren sobretot el 1408 en la urgència de disposar de diners per a l'expedició a Sardenya. Joan li va mantenir un ritme intens i constant. A partir d'aquí l'economia ja no tornaria a aixecar el cap, tal com diu M. Sánchez. Ho demostra el capbreu d'aquest rei ordenat el 1440 pel batlle Galceran de Requesens. D'ell s'extreu que una bona part dels dominis continuaven alienats.⁽¹²⁾

En el nostre parer, Ferran I s'apunta com a continuador en el procés iniciat per Joan I i Martí I, tal vegada amb més fermesa i major convenciment. Cal dir que pel que fa a Catalunya ja va trobar l'estructura burocràtica edificada. Però, tanmateix, per la forma tan detallista i acurada del nostre capbreu i coneixent la seva actuació a Aragó, pel que fa a la redempció del Patrimoni en aquell regne,⁽¹³⁾ no podem pensar res més que no sigui que es tractava d'un rei amb les idees clares almenys fiscalment; i que, potser, si no va actuar abans a Catalunya, va ser pels problemes amb Jaume d'Urgell que el mantenien ocupat i, tal vegada, també per la impopularitat d'aquestes mesures fiscals, sobretot entre la noblesa mitjana enganxada aferrissadament als seus privilegis i a la defensa dels seus interessos.

VILAFRANCA I EL CAPBREU DE 1416

Hem volgut comprovar una petita cronologia pel que fa a la forma en què s'atorgaven els establiments. Al nostre entendre, hi ha un primer moment en el qual només es parla de donació, tenen el caràcter de cessions que podien ser generalment perpètuas. Això comportava pocs beneficis a la hisenda reial, almenys pel que es veu en l'escrutini dels nostres documents, perquè el rei no rebia cap cens; com a molt, rebia un preu de venda i contraprestacions en serveis i de vegades encara concedia excepcions. Pertanyen a aquest grup l'instrument corresponent a l'escrivania de Vilafranca concedida en monopoli a l'Església de Vilafranca a canvi de 100 sous, i també el cas de l'establiment del Palau

de Vilafranca a Fructià de Palau, a canvi del dret d'alberg.⁽¹⁴⁾ Potser és per això que el següent pas serà fer una concessió de per vida sense cap cens, perquè en tenir una duració limitada podia canviar de mans; és el cas de l'establiment del forn de 1321 per Jaume II.⁽¹⁵⁾ Per tal de fer els establiments perpetus es passarà a concedir-ho en emfiteusi, ja molt ben especificada i definida en els nostres documents: amb lluïsmes i fadiga i prohibint la venda a l'Església. Tal vegada ho poden atribuir a la necessitat reial d'obtenir recursos monetaris, com tenim al cas de l'establiment de l'escrivania del veguer i del batlle feta per Pere III.⁽¹⁶⁾ Tots els documents del segle XV ja són directament en emfiteusi, com ara el del 8 de febrer de 1409:⁽¹⁷⁾ "dono, stabilo et in emphiteosim concedo et trado".

No hem pogut establir si el dret de lluïsmes és posterior al de fadiga, tal i com apunta Carreras Candi en els seus articles "Notes dels orígens de la enfiteusis en lo territori de Barcelona".⁽¹⁸⁾ Segons Carreras, la fadiga no apareix al començament de l'emfiteusi, que es generalitza a començaments del segle XII, i és el termini de 30 dies; segons ell, al mateix temps apareix el lluïsmes. Carreras Candi també assenyala que la prohibició de vendre als eclesiàstics era per la raó que no s'estengués la propietat i que el senyor quedés privat del guany que podia experimentar amb el canvi de mans.

En la majoria dels documents és el rei qui atorga l'establiment o bé el confirma, els reis que més estableixen són Jaume II i Pere III. De tota manera, no es pot especificar si ells són realment els reis més alienacionistes, aquesta és una qüestió que no es pot respondre si analitzem una part petita del capbreu. En canvi, sí que podem corroborar que les alienacions s'incrementen a partir del segle XIV, comencen amb força a començaments del segle per baixar a la meitat i per recuperar-se cap al final. No sabem si es pot relacionar amb les guerres contra Castella i Gènova, tal i com opina Mª Teresa Ferrer Mallol.

Altres documents són concedits pels batlles generals, en total són set establiments. Els batlles generals són Pere Çacosta el 1383 i 1385; Bernat Serra el 1391 i Dalmau de Biert el 1409 i el 1410. Sorpren que sigui aquesta figura del batlle general qui atorgui els establiments. Però, segons Tomàs de Montagut, el batlle general podia establir vertaderes emfiteusis, tal i com ho podia fer el rei amb la finalitat de posar-les en explotació i d'obtenir la seva renda perpètua. Això es va establir per la fórmula "... possitis sive pascua, domos, vineas, ortos et quascumque

alias possessiones heremas et ayguesleix infra Cathaloniam situatas et etiam molendina, furnos et tabulas carniceriarum et alia etiam quelibet que pro parte nostra stabilienda fuerint ac etiam atribuenda infra baiuliam predictam.⁽¹⁹⁾

En algunes ocasions és el batlle general qui atorga permís per obres, com és el cas del batlle general Pere Çacosta, que dóna permís per construir o edificar sobre uns arcs al carrer de l'Alfòndec el 7 de novembre de 1383 i el document expedit pel batlle general Bernat Serra el 15 d'abril de 1391 per construir una fossa asèptica també al mateix carrer de l'Alfòndec. Aquesta propietat del batlle general, segons Lainde Abadia, havia estat reconeguda com a pròpia del batlle general per Pere el Cerimoniós en una disposició donada el 1356. El batlle general és també qui fa els rebuts dels pagaments al fisc,⁽²⁰⁾ altres vegades apareix aprovant les donacions, per exemple la donació de Fructià de Palau.⁽²¹⁾ Durant l'interregne, juntament amb el batlle general apareix el batlle de Vilafranca atorgant els títols, la qual cosa no és gens estranya, ja que el mateix Lainde Abadia diu que el batlle és el representant dels interessos patrimonials del rei i la seva missió és vetllar per ells,⁽²²⁾ tal i com fa Miquel Mallol, batlle de Vilafranca, en document atorgat a Arnau Dalmau.⁽²³⁾

El domini útil sobre els establiments o la possessió es pot adquirir de diferents maneres i per diferents causes. Hi ha establiments que es traspassen per herència, com és el cas del forn⁽²⁴⁾ que l'any 1416 té Bartomeu Cespujades. El 1416 ja han passat tres generacions del primer establiment en nom de Guillem de Penafel, que el deixà a la seva filla Blanqueta el 7 de març de 1331 i aquesta el traspassà el 6 d'octubre de 1340 a Bartomeu Cespujades.

Alguns establiments són inherents a algun càrrec, per exemple el fet d'exercir d'ardiaca del Penedès comporta la possessió de l'escrivania de Vilafranca, com el càrrec de castlà comporta l'escrivania de la cort del batlle.

Altres es poden adquirir per compra, és el cas de l'escrivania del batlle de la vila comprada per Pere Ponç als hereus de Miró de Saïfores. Pere Ponç adquireix l'escrivania en l'encant públic pel preu de 18.000 sous. De vendes, n'hi ha tres més, en dues d'elles apareix com a comprador el teixidor Bernat Pascual.⁽²⁵⁾

En les últimes concessions sembla que ja siguin els interessats mateixos que vagin al batlle general a demanar-li l'establiment. Al segle

Escrivà del segle XV segons una pintura al tremp que es conserva al Museu d'Art de Catalunya. S'hi veu una taula en forma de pupitre i sobre d'ella un faristol baix. Per escriure una ploma d'oca i un trempaplomes per adobar-la si es despuntava.

XV la vila ja ha traspassat les muralles i la gent demana el que necessita segons l'ofici, els pagesos demanen eres⁽²⁶⁾ o els paradors de draps de llana demanen fragments de carrers.⁽²⁷⁾ És interessant observar com de les primeres concessions a gent de la petita o baixa noblesa de Vilafranca es passa a les gents d'ofici a començaments del segle XV.

El concepte i la naturalesa de les rendes que figuren registrades en els documents estudiats és variada, se'n poden fer dues divisions: per una banda hi hauria les que podríem denominar monopolis, un d'ells podria ser el forn; però el gruix més important correspon a les rendes que provenen de béns immobles arrendats a particulars. En destaquen els de parts de carrers, cases, pallisses, eixides i els denominats "patium sive solum terre", que són difícils d'identificar, però que en un document estès a Guillem de Peixó, en el qual se'l reconeix propietari d'un patium terre, uns folis més endavant en un rebut sobre el dit pati, se'l qualifica d'era.

Pel que fa als censos la seva quantia depèn de la modalitat de l'establiment. Els censos més alts corresponen a les escrivanies i els forns amb 20 sous. Segueixen les eixides amb tres sous i tres diners. Després les cases i les peces de terra amb 12 diners i també els carrers i els horts, mentre que en darrer terme podríem situar les eres amb 3

*Palau Reial de Vilafranca. Alguns censos es pagaven en serveis. És el cas del palau de Vilafranca que consistia en el dret d'alberg per al rei. L'edifici que avui ocupa el Museu de Vilafranca, en la seva part més antiga, a la cantonada amb el carrer de Sant Bernat, des de 1308 fins al 1820 havia estat conegut amb la denominació de **Casa de Santes Creus**. Amb anterioritat, però, la seva denominació era la de **Palau del senyor Rei**. Al segle XVI la condició de palau reial passà al Palau Babau, actualment conegut per Palau Baltà, el qual es cita en documents del 1577 i 1614 amb el nom de **lo palau del Rey**.*

diners. També hi ha censos que es paguen en espècies. Es paga un paó per Nadal en el cas de l'establiment d'un hort. Es paga en fruits per una cavalleria i en serveis en el cas del palau de Vilafranca, que consisteix en el dret d'alberg per al rei.

Aiguns declaren que fa més de 12 i fins 24 anys que no paguen, és possible que aquests només siguin els que han estat més temps sense pagar censos. Això dóna idea que l'administració del fisc no era massa efectiva si podia permetre que uns ciutadans restessin impunes després d'haver defraudat.

Una altra possibilitat que ens ofereix el capbreu és desenvolupar un estudi de les hipotètiques ubicacions dels establiments reials. No cal dir que en aquest terreny les dificultats són nombroses, sobretot perquè no comptem amb cap estudi de les denominacions dels carrers de Vilafranca anterior al segle XVI. Hi ha carrers que desapareixen i canvien de nom sense deixar rastre. L'única obra que hem pogut fer servir de referència per contrastar les nostres informacions és l'obra de l'autor vilafranquí Antoni Massanell *Petita història de les denominacions vials vilafranquines compreses dins el recinte de la muralla*.⁽²⁰⁾ Però amb el problema que els carrers del llibre són dins de muralles mentre que els que apareixen en els nostres documents són extra muralles. Ens limitarem a oferir algunes notes dels fets i noms de major interès i novetat.

Carrer dels Beguins: "quodam ortum in vico *dels Beguins*, constructum et affrontat cum vico Fratrum Minorum et cum vico Raymundi de Villafrancha." Aquest carrer havia estat desconegut fins al moment, per tal de localitzar-lo ha estat de gran ajut la informació de Massanell sobre el fet que el nom de Ramon de Penyafort havia estat una antiga denominació de l'actual carrer de Sant Bernat, documentada pels anys 1357 fins al 1434. Així és que el carrer dels Beguins probablement fos un carreró interior entre Sant Bernat i el carrer de Sant Pere.

Carrer Nou: "... patium sive solum terre, situm in vico Novo dicte ville, quo tenditur apud camyni Ffrancisci Villari, sutoris, affrontat cum quadam pallica Marchi Crebany et cum pallica Iacobum Vitalis, fabri, et cum dicto vico". Segons Massanell, al carrer de la Parellada va ser obert en un altre temps un carrer anomenat Nou. També diu que es troba un altre carrer Nou documentat pels anys 1733 i 1735 amb un altre nom, que és el carrer de la Ribera. És possible que es tracti del mateix carrer.

Carrer de la Palma: "... furnum in dicta villa constructur in vico vocato *de la Palma*." Es tracta de l'actual carrer de la Palma. Massanell diu que l'antiga denominació era carrer dels Pintors, documentada el 1345. Aquí trobem el carrer de la Palma el 1416.

Els carrers d'en Claver, de l'Alfondec, d'en Cabot: "in vico vocato *d'en Calver* trahere seu pretendere trabes super quodam carrerono non transeunte, vocato *Alfondec*..." Massanell diu que el carrer d'en Claver no està identificat completament, les seves dades són dels anys 1325/1389 i el situa prop de la Parellada. "... quodam stabilimentum cuiusdam hospici et quasi derruti sive cuiusdam pati terre, siti in vico vocato *d'en Cabot*." El document del 1416 es refereix al carrer de l'Alfondec mentre que al document de la concessió del permís d'obres s'esmenta el carrer d'en Cabot... Per altra banda, Massanell informa que en l'actual carrer de la Parellada entre la plaça de la Constitució i els quatre cantons havia rebut el nom de carrer d'en Cabot.

Els carrers de Ramon de Senyecs, de la Fruita, de la Claveguera de la Fruita, Portal de Barcelona, del Sant Esperit i Parellada. Al capbreu es troben enumerats en una llista de cases que es trobaven en aquests carrers. Del carrer Ramon de Senyecs, no en tenim cap altra notícia per poder contrastar. En canvi, sí que encara existeix el carrer de la Fruita, que data del 1345 i diu que era conegut al mateix temps que el de la Claveguera de la Fruita, encara que al capbreu sembla que es tracti de dues parts diferenciades al mateix carrer. El carrer del Sant Esperit és conegut com l'actual carrer de la Font.

El carrer de Santa Maria Magdalena correspon a l'actual continuació del carrer dels Ferrers extramurs.

Queden per localitzar llocs que no són noms de carrers sinó noms de lloc, per exemple una terra establerta a Guillem Peixó "... quod est proptum burdellum dicte ville...", bordell que seria entre el carrer de Santa Clara i el carrer de Barcelona. Altres llocs són "los Sants" i "la Pelegrina", que serien en direcció cap a la Granada.

NOTES

- (1) Agraïixo al Dr. Manolo Sánchez el fet d'haver-me orientat cap a aquesta font i la seva bona disponibilitat per aclarir els meus dubtes.

- (2) Per a més informació sobre la naturalesa del fet de capbrevar i les seves fases, Álvaro Santamaría "Teoría de la capbreación en el Reino de Mallorca", *Butlletí de la Societat Arqueològica Lluïliana*, 41 (1985) i 42 (1986). Palma de Mallorca.
- (3) A.C.A. Reial Patrimoni. Batllia General, Classe 2^a B. L. (1350/1355).
- (4) A.C.A. Reial Patrimoni. Batllia General, Classe 2^a B. F. (1353/1486).
- (5) A.C.A. Reial Patrimoni. Batllia General, Classe 2^a B. L. núm. 3 (1374).
- (6) A.C.A. Reial Patrimoni. Batllia General, Classe 2^a B. L. núm. 3 (1416).
- (7) A.C.A. Reial Patrimoni. Batllia General, Classe 2^a B. G. núm. 1 (1443/1446).
- (8) Mª TERESA FERRER MALLOL: "El Patrimoni Reial i la recuperació dels senyorius jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV", *Anuario de Estudios Medievales* 7. Barcelona (1970/1971), p. 351.
- (9) *Ibidem*, p. 352.
- (10) J. Mª ROCA: "Memorial...", *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XI (1924), p. 75.
- (11) A.C.A. Capbreu de Vilafranca. Reial Patrimoni. Batllia General, Classe 2^a B. L. núm. 4, fols. 52r/53r.
- (12) M. SÀNCHEZ: "La fiscalitat reial a Catalunya en el segle XIV", *L'Avenç*, juliol-agost 1990, p. 32.
- (13) E. SARASA SÀNCHEZ: *Aragón en el reinado de Fernando I 1412-1416 gobierno y administración, constitución política, Hacienda Real*. Inst. Fernando el Católico, Zaragoza, 1986.
- (14) A.C.A. Capbreu de Vilafranca. Reial Patrimoni. Batllia General, Classe 2^a B. L. núm. 4, fol. 24r.
- (15) *Ibidem*, fols. 6r/6v.
- (16) *Ibidem*, fol. 17r.
- (17) *Ibidem*, fols. 27v/28r.
- (18) F. CARRERAS CANDI: "Notes sobre los orígens de la emfiteusis en lo territori de Barcelona", *Revista jurídica de Cataluña*, 15. Barcelona 1909.
- (19) TOMÁS DE MONTAGUT: "El baile general de Catalunya (notas para su estudio)". *Hacienda Pública Española*, 87 (1984), p. 79.
- (20) A.C.A. Capbreu de Vilafranca. Reial Patrimoni. Batllia General, Classe 2^a B.L. núm. 4, fol. 26r.
- (21) *Ibidem*. fol. 31r.
- (22) J. LAINDE ABADIA: "La jurisdicción real inferior en Cataluña", Ayuntamiento de Barcelona, N.H. de la ciudad, 1966, pp. 152/153.
- (23) A.C.A. Capbreu de Vilafranca... fol. 3r.
- (24) *Ibidem*, fols. 5v/6r.
- (25) *Ibidem*, fols. 33v/34v i 34v/35r.
- (26) *Ibidem*, fols. 27v/28r.
- (27) *Ibidem*, fol. 4v.
- (28) A. MASSANELL I ESCLASSANS: *Petita història de les denominacions vials vilafraneses compreses dins del recinte de la muralla*, Fundació Antoni i Vicenç Mestres Jané, Vilafranca, 1985.